

ISSN 2309-9127(Print)
ISSN 2313-8769 (Online)

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Pedagogical Discourse

Збірник
наукових
праць

Collection
of Scientific
Papers

ВИПУСК • VOLUME

18/2015

**Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія**

Педагогічний дискурс

Збірник наукових праць

Випуск 18

Заснований в 2007 році

Видається двічі на рік

Хмельницький – 2015

Засновники:

*Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія*

ISSN 2309-9127 (друкована версія)

ISSN 2313-8769 (Online)

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

серія КВ №20734-10534 ПР від 30.04.2014 р.

Збірник наукових праць «Педагогічний дискурс»

включено до переліку наукових фахових видань України у галузі «Педагогічні науки»
(постанови Президії ВАК України від 09 квітня 2008 р. №2-05/4; від 18 листопада 2009 р. №1-05/5;
наказ МОН України від 06 березня 2015 р. № 261)

Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – Вип. 18. – 293 с.

Збірник наукових праць «Педагогічний дискурс» містить статті теоретичного та експериментального характеру з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, школознавства, методики навчання, виховання і профорієнтації учнів у закладах освіти та позашкільних установах, теорії та методики управління освітою, професійного становлення студентів, педагогічної практики, порівняльної педагогіки, соціальної педагогіки, ступеневої педагогічної освіти тощо.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: *Шоробура І.М.*, заслужений діяч науки і техніки України, доктор педагогічних наук, професор, ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Заступник головного редактора: *Галус О.М.*, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Відповідальний секретар: *Кришук Б.С.*, кандидат педагогічних наук, доцент, начальник наукового відділу Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Топузов О.М.	доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогіки НАПН України;
Савченко О.Я.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, віце-президент НАПН України;
Беднарек Й.	доктор хабілітований, професор звичайний, Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської (м.Варшава, Польща)
Бібік Н.М.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
Вашуленко М.С.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
Євтух М.Б.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
Бурда М.І.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України;
Березівська Л.Д.	доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник;
Берека В.Є.	доктор педагогічних наук, професор;
Васьківська Г.О.	доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Гупан Н.М.	доктор педагогічних наук, професор;
Даниленко Л.І.	доктор педагогічних наук, професор;
Дорошенко Ю.О.	доктор технічних наук, професор;
Дічек Н.П.	доктор педагогічних наук, професор;
Кліпа О.	доктор філософії, професор (м.Сучава, Румунія);
Кокель А.	доктор наук гуманістичних, Вища школа гуманістична Товариства світового знання в Щеціні (м.Щецин, Польща)
Лисенко Н.В.	доктор педагогічних наук, професор;
Лельчицький І.Д.	доктор педагогічних наук, професор, Тверський державний університет (м.Твер, Російська Федерація);
Мацько В.П.	доктор філологічних наук, професор;
Пустовіт Г.П.	доктор педагогічних наук, професор;
Руснак І.С.	доктор педагогічних наук, професор;
Самборський С.С.	доктор психологічних наук, професор, Університет штату Каліфорнія (м.Сакраменто, США);
Семиченко В.А.	доктор психологічних наук, професор;
Тордік Ю.	доктор філософії, професор (м.Секешфегервар, Угорщина);
Юшак К.	доктор наук гуманістичних, Академія Поморська в Слупську (м.Слупськ, Польща)
Ящук І.П.	доктор педагогічних наук, професор.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол №5 від 22 травня 2015 року)

Institute of Pedagogics of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Pedagogical Discourse

Collection of Scientific Papers

Volume 18

Founded in 2007

Published bi-yearly

Khmelnytskyi – 2015

Founders:

*Institute of Pedagogics of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy*

ISSN 2309-9127 (Print)
ISSN 2313-8769 (Online)

State Registration Certificate of Printed Massmedia
series KB №20734-10534 IIP of 30.04.2014

Collection of scientific papers «Pedagogical Discourse»

*is inscribed to the list of scientific professional editions of Ukraine in the sphere «Pedagogical Sciences»
(decision of Presidium of the State Commission for Academic Degrees and Titles of Ukraine of November 18, 2009
№1-05/5; order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 06 March 2015 № 261)*

Pedagogical Discourse : Collection of scientific papers / editor in chief I. M. Shorobura. Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, 2015, Vol. 18, 293 p.

Collection of scientific papers «Pedagogical Discourse» contains the articles of theoretical and experimental character on the topical problems of theory and history of pedagogics, school organization and management, methods of teaching, upbringing and career guidance of students in educational establishments and out-of-school institutions, theory and methods of education management, professional formation of students, pedagogical practice, comparative pedagogics, social pedagogics, multistage pedagogical education, etc.

EDITORIAL BOARD:

Editor in chief: *Shorobura I.M.*, Honoured master of sciences and engineering of Ukraine, Doctor of Education, professor, rector of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

Deputy editor in chief: *Halus O.M.*, Doctor of Education, professor, pro-rector for research of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

Executive editor: *Kryshchuk B.S.*, Candidate of pedagogics, assistant professor, chief of the research department of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

MEMBERS OF EDITORIAL COUNCIL:

Topuzov O.M.
Savchenko O.Ya.

*Doctor of Education, professor, director of the Institute of Pedagogics of the NAPS of Ukraine;
Doctor of Education, professor, full member of the NAPS of Ukraine, Vice President of the NAPS of Ukraine;*

Bednaryk Y.

Habilitated Doctor, Ordinary Professor, the Maria Grzegorzewska Academy of Special Education (Warsaw, Poland);

Bibik N.M.
Vashulenko M.S.
Yevtukh M.B.

*Doctor of Education, professor, full member of the NAPS of Ukraine;
Doctor of Education, professor, full member of the NAPS of Ukraine;
Doctor of Education, professor, full member of the NAPS of Ukraine;*

Burda M.I.
Berezivska L.D.

*Doctor of Education, professor, full member of the NAPS of Ukraine;
Doctor of Education, professor, senior research worker;*

Bereka V.Ye.
Vaskivska H.O.

*Doctor of Education, professor;
Doctor of Education, senior research worker;*

Hupan N.M.

Doctor of Education, professor;

Dichek N.P.

Doctor of Education, professor;

Danylenko L.I.

Doctor of Education, professor;

Doroshenko Yu.O.

Doctor of Engineering, professor;

Klipa O.

Doctor of Philosophy, professor (Suceava, Romania);

Kokiel A.

Doctor of Humanities, Higher school humanistic of the Society of world knowledge in Szczecin (Szczecin, Poland)

Lysenko N.V.

Doctor of Education, professor;

Lelchytskyi I.D.

Doctor of Education, professor, Tver State University (Tver, Russian Federation);

Matsko V.P.

Doctor of Philology, professor;

Pustovit H.P.

Doctor of Education, professor;

Rusnak I.S.

Doctor of Education, professor;

Samborskyi S.S.

Doctor of Psychology, professor, California State University (Sacramento, USA);

Semychenko V.A.

Doctor of Psychology, professor;

Tordik Y.

Doctor of Philosophy (Szekesfehervar, Hungary);

Yushchak K.

Doctor of Humanities, Academy Pomorska in Slupsk (Slupsk, Poland)

Yashchuk I.P.

Doctor of Education, professor.

*Recommended for publication by the decision of the Scientific Board
of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(protocol № 5 of May 22, 2015)*

ЗМІСТ

ВАЛЕНТИНА БАРАНОВСЬКА Організаційні форми навчання як компонент методичної системи формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів.....	9
ЛЮДМИЛА ВАСИЛЕНКО Концептуальні основи гедоністичного спрямування вокальної підготовки студентів-музикантів.....	14
ВІКТОР ВДОВЧЕНКО, ЄВГЕН АНТОНОВИЧ Концептуальні засади фундаментального дослідження структури та змісту спеціалізацій «Художньо-проектна творчість», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Основи дизайну» профільного навчання в національній системі неперервної художньо-проектної освіти.....	20
ОЛЕНА ВОВК Спіральний шлях пізнання: епістемологічні засади.....	33
ВАЛЕНТИН ВОВК, МАРИНА ЯРОВА Розвиток інтересу до музично-виконавської діяльності через взаємодію викладача й студента.....	36
АЛІНА ВОЛОЩУК Основоположні принципи в художньо-педагогічній діяльності Золтана Баконія.....	39
ЛЮДМИЛА ВРОДА Вплив етновиховного середовища навчального закладу на підготовку майбутнього вчителя музики.....	43
ТЕТЯНА ГАВРИЛЕНКО Експериментальні дослідження українських учених у галузі початкової освіти: класи вирівнювання (1975–1982 рр.).....	47
ОЛЕНА ГАПЧЕНКО Інтелектуальні об'єднання як чинник формування загальноєвропейського культурно-освітнього простору (XVI–XVII ст.).....	53
ІГОР ГАСЮК Управління якістю діяльності фізкультурно-спортивних шкіл.....	58
ВАЛЕНТИНА ГЛАДКОВА, СВЯТОСЛАВ ПОЖАРСЬКИЙ Долання катаболе в життєдіяльності фахівця соціономічної сфери.....	62
ОЛЕНА ГОЛУБ Тактика допомоги – важлива умова виховання самостійності учнів початкової школи.....	70
ІРИНА ДАРМАНСЬКА Сутнісна характеристика поняття «управлінська компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу».....	74
НАТАЛІЯ ДІДЕНКО Принципи організації позакласної роботи з української мови у процесі профільного навчання.....	79
НАТАЛІЯ ДОЛІНСЬКА Особливості та шляхи реалізації менторських програм в університетах США.....	82
✓ ВІКТОРІЯ ЖЕЛАНОВА Сутність професійного контексту майбутнього вчителя початкових класів.....	86
ЛАРИСА ЗДАНЕВИЧ Реалізація компетентнісного підходу як одного з інструментів професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі.....	90
НАТАЛІЯ КАЗАКОВА Сутність поняття «відповідальність».....	96
АНАТОЛІЙ КОМИШАН Удосконалення підготовки майбутніх фахівців фармації на основі реалізації особистісно орієнтованого навчання.....	101
ВІКТОР КОРОЛЕНКО Категоріальне поле дослідження проблеми морального виховання школярів.....	106
МАРІЯ КРИВА Організація позаурочної дослідницької діяльності учнів під час вивчення предметів природничого циклу.....	110
ВІРА КУРОК Інженерна підготовка майбутніх учителів трудового навчання у ВНЗ: реалії та перспективи.....	114
ВІОЛЕТТА ЛАППО Проблеми і перспективи вдосконалення процесу виховання духовних цінностей студентів в умовах ВНЗ негуманітарного профілю.....	118
ЛЮДМИЛА ЛЕВЧЕНКО Організаційно-педагогічні умови професійного самовдосконалення керівника загальноосвітнього навчального закладу.....	123
ГАЛИНА ЛИСАК Зміст навчання іншомовного діалогічного мовлення студентів філологічних спеціальностей.....	128
ЮЛІЯ МАТВІЄНКО Проблема формування умінь самоконтролю студентів в теорії та практиці вищої професійної освіти.....	132
ВІТАЛІЙ МАЦЬКО Педагогічні ідеї Анатолія Погрібного в системі розбудови національної освіти.....	137

6. Resources on Faculty Mentoring // Center for Research on Learning and Teaching, University of Michigan [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.crlt.umich.edu/faculty/facment>.
7. Mentoring // Washington State University [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://faculty.wsu.edu/mentoring/>.
8. Getting the Most from the Search Committee Process // Uwide Policy Library, University of Minnesota [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://policy.umn.edu/Policies/hr/Hiring/RECRUITFACPA_APPD.html.
9. Mentoring New Faculty Members // Chancellor's Doctoral Incentive Program, The California State University [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://teachingcommons.cdl.edu/cdip/facultyservice/Mentoringnewfaculty.html>.
10. Faculty Development in Higher Education // The National Academy for Academic Leadership [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thenationalacademy.org/readings/faculty.html>.

References:

1. Havryliv N. Nastavnytstvo yak instrument suchasnoi osvity, *Humanities and Social Sciences*, 2009, pp. 201–202.
2. Berk R. A., et al. Measuring the effectiveness of faculty mentoring relationships, *Academic Medicine*, 2005, Vol. 80, No.1.
3. Collins N. W. *Professional women and their mentors*, Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall, 1983.
4. Leon D. J. *Mentoring minorities in higher education: Passing the torch*, Washington D. C., National Education Association, 1993.
5. Thorndyke L. E. et al. Empowering junior faculty: Penn State's faculty development and mentoring program, *Academic Medicine*, 2006, Vol. 81, No.7.
6. Resources on Faculty Mentoring, Center for Research on Learning and Teaching, University of Michigan [electronic resource], mode of access : <http://www.crlt.umich.edu/faculty/facment>.
7. Mentoring, Washington State University [electronic resource], mode of access : <http://faculty.wsu.edu/mentoring/>.
8. Getting the Most from the Search Committee Process, Uwide Policy Library, University of Minnesota [electronic resource], mode of access : http://policy.umn.edu/Policies/hr/Hiring/RECRUITFACPA_APPD.html.
9. Mentoring New Faculty Members, Chancellor's Doctoral Incentive Program, The California State University [electronic resource], mode of access : <http://teachingcommons.cdl.edu/cdip/facultyservice/Mentoringnewfaculty.html>.
10. Faculty Development in Higher Education, The National Academy for Academic Leadership [electronic resource], mode of access : <http://www.thenationalacademy.org/readings/faculty.html>.

Summary

Nataliia Dolinska

Peculiarities and Methods of Realisation of Mentoring Programs in US Universities

The article characterises approaches and ways of implementation of mentoring programs for young teachers in US universities. It also identifies the characteristics of mentor-mentee relationships at the level of teachers and professors staff. Duties and responsibilities of all participants of mentoring programs are outlined and chief benefits of such programs development are defined in order to facilitate the quality of professional-pedagogical training of the future teachers.

Key words: mentor, mentee, mentorship program, formal mentoring, informal mentoring, university, professional development, ways of program implementation.

Дата надходження статті: «23» березня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «15» квітня 2015 р.

УДК 378.011.3-051(045)

ВІКТОРІЯ ЖЕЛАНОВА,

доктор педагогічних наук, доцент

(м.Старобільськ)

Сутність професійного контексту майбутнього вчителя початкових класів

У представленій статті розглянуто феномен професійного контексту майбутнього вчителя початкових класів, його семантичний складник – поняття «контекст» й сферу реалізації – контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів. Акцентовано увагу на міждисциплінарних витоках та інтеграційній природі поняття «контекст». З'ясовано, що лінгвістичне, філософське, психологічне трактування контексту акумулюється в його педагогічній інтерпретації, яка пов'язана з феноменом професійного контексту. Доведено, що професійний контекст є сукупністю внутрішнього та зовнішнього контексту. При цьому внутрішній, трактується автором як професійно-особистісний контекст, що відбиває якості, які притаманні вчителю початкових класів як представнику певної професії, а саме: мотивацію, рефлексивну компетентність, смисли, професійну суб'єктність. Зовнішній контекст – як соціальний, пов'язаний із соціокультурними, просторо-часовими, практиологічними, комунікативними характеристиками професійної діяльності. Виходячи з цього, внутрішній

професійний контекст містить мотиваційно-стимульовальний, рефлексивно-формувальний, смислоутворювальний, суб'єктно-формувальний типи контексту; зовнішній – комунікативно-формувальний.

Ключові слова: контекст, контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів, професійний контекст вчителя початкових класів, професійний контекст майбутнього вчителя початкових класів, типи професійного контексту.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У контексті сучасного процесу модернізації вищої освіти в Україні, спрямованого на її «компетентнісний вимір», усе більшого значення набувають практико-орієнтовані освітні технології, що дозволяють вибудувати навчальний процес у ВНЗ з урахуванням специфіки майбутньої професії. Найбільш продуктивною у цьому плані є технологія контекстного навчання, оскільки саме вона пов'язана з подоланням цілої низки суперечностей, що існують у традиційній вищій освіті й призводять до таких недоліків, як-от: відсутність професійної мотивації, формальність знань, нездатність їхнього використання в практичній роботі, тривала адаптація молодих фахівців до професійної діяльності тощо. До того ж відомим у методології та теорії наукового дослідження є положення, що одним з основних показників наукової й практичної зрілості тієї або іншої теорії є наявність і обґрунтованість її термінологічного апарату. При цьому у педагогічній теорії нерідко спостерігається явище, на яке неодноразово звертали увагу відомі методологи педагогіки (В.Краєвський, В.Полонський), а саме: відсутність систематизації термінів, багатозначність та різноманітність їх тлумачення, зниження строгості в нормативності слововживання в науковому контексті, зростаюча нерегульованість процесу використання термінів з інших наук. Тобто, недостатня чіткість поняттєвого апарату ускладнює розробку певних концепцій та технологій. Безумовно, ці складнощі стосуються й досліджуваної нами проблеми контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів. Отже, постає необхідність з'ясування й уточнення базових понять дослідження, а саме – «контекст», «контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів», «професійний контекст майбутнього вчителя початкових класів».

Аналіз досліджень і публікацій... Різні аспекти проблеми контекстного навчання розробляються в працях А.Вербицького та представників його наукової школи а саме: концептуальні положення й сутність контекстного навчання (А.Вербицький); формування професійної компетентності в умовах контекстного навчання (О.Ларіонова, О.Попова, К.Шапошніков); формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості майбутнього фахівця в процесі контекстного навчання, зокрема, особистісної та професійної спрямованості (Ю.Верхова); пізнавальної та професійної мотивації (Н.Бакшаєва, В.Кругліков), розвиток самоактуалізованої особистості (Т.Дубовицька); провідні організаційні форми контекстного навчання (Е.Андреева, Н.Борисова, В.Вербицький, К.Гамбург, О.Ларіонова). Особливого значення у форматі представленої проблеми набуває глосарій понять контекстного навчання (автор А.Вербицький), де уперше виокремлено, обґрунтовано та визначено провідні поняття теорії та технології контекстного навчання. Зазначений глосарій становить розгорнуті словникові статті, що розкривають термінологічний апарат теорії контекстного навчання. Варто відзначити, що цей глосарій містить і нові поняття, що з'явилися у науковому обігу разом з концепцією контекстного навчання (контекстне навчання, квазіпрофесійна діяльність), і поняття та терміни, які вже використовували в психолого-педагогічній та методичній літературі, але отримали нове осмислення автором відповідно до теорії контекстного навчання (моделювання в контекстному навчанні, принципи контекстного навчання, організаційні форми навчання контекстного типу) [2]. Поряд з цим існує також і дещо інший підхід до розгляду поняттєво-категоріального апарату контекстного навчання, зокрема до категорії «контекст». Відповідно до цього підходу зазначене поняття досліджується як міждисциплінарний феномен на засадах міждисциплінарної методології. Саме цей аспект теорії контекстного навчання висвітлено в роботі А.Вербицького «Категорія «контекст» в психології і педагогіці» [3]. Проте при такій високій зацікавленості контекстною проблематикою питання, пов'язані з дослідженням професійного контексту майбутнього вчителя початкових класів залишаються поза увагою науковців.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити сутність феномена «професійний контекст майбутнього вчителя початкових класів».

Виклад основного матеріалу... Є очевидним, що семантичним складником зазначеного феномена є поняття «контекст», а сферою його реалізації – контекстне навчання майбутнього вчителя початкових класів. Окреслимо напі позиції щодо них.

Зазначимо, що етимологія слова «контекст» пов'язана з латинським *contextus*, яке утворено за допомогою префікса «con», що позначає спільність дії, зв'язок, взаємозв'язок, та іменника «textus» – тканина, сплетіння. Прикметник «contexta» позначає зв'язний, безперервний; іменник «contextus»

має значення «зчеплення», «з'єднання», «зв'язок» [4]. Тобто фундаментальність феномена «контекст» міститься вже в його етимології.

Варто відзначити, що поняття «контекст» має міждисциплінарні витоки та інтеграційну природу. Воно є предметом лінгвістики й психолінгвістики, філософії, логіки та методології наукового пізнання. Зауважимо, що ретельний логіко-семантичний та психолого-педагогічний аналіз поняття «контекст» нами було здійснено у попередніх працях. При цьому у процесі дефініційного аналізу поняття «контекст» у різних галузях знань [5] ми з'ясували тенденцію до більш розширеного визначення цього феномена в психології та педагогіці. Так, у лінгвістиці контекст – це лише уривок тексту, умова зв'язності тексту, тоді як у педагогіці – це вже система внутрішніх і зовнішніх умов і чинників поведінки та діяльності людини. Однак для нашого дослідження вагомими й важливими є певні положення з кожної із зазначених наук. Відтак, з лінгвістичного трактування контексту значущим є розгляд його як джерела смислу; з психолінгвістичного – ідея про те, що контекст може створюватися і ситуацією, і самим суб'єктом, тобто вагомими є екстралінгвальні чинники; з філософського – розгляд контексту в просторі й часі як динамічного явища, як «фонового середовища»; з погляду логіки та методології наукового пізнання – підходи до контексту як фрагменту наукової теорії або теорії загалом, а також позиції щодо контекстуалізації термінів; з позиції психології – положення щодо контекстуалізації дії; смислоутворювального впливу різного роду контекстів на процеси психіки, свідомості та діяльності людей; думка про те, що динаміка смислів криється в розширенні контекстів.

У педагогіку поняття «контекст» прийшло порівняно недавно, тому воно ще не набуло певного статусу й у педагогічних словниках не описується. Педагогічні аспекти категорії «контекст» найбільш удадо розкрито в дослідженнях А.Вербицького та представників його наукової школи. На його думку, *контекст* – це система внутрішніх і зовнішніх умов та чинників поведінки й діяльності людини, яка впливає на сприйняття, розуміння й перетворення суб'єктом конкретної ситуації, що визначає смисл та значення цієї ситуації як цілого, так і певних її компонентів [1, с.33–34]. Відповідно виокремлюються *зовнішній і внутрішній контексти*. *Внутрішнім контекстом* він вважає систему унікальних для кожної людини психофізіологічних та особистісних особливостей і станів, її настанов та відносин, знань та досвіду; *зовнішнім* – предметні, соціокультурні, просторово-часові та інші характеристики ситуації, у якій вона діє. На всіх рівнях психічного віддзеркалення внутрішній і зовнішній контексти у їх взаємодії виконують смислоутворювальну функцію [6, с.7]. Такий розподіл контексту є досить абстрактним та формальним, тому науковець вносить певні уточнення й внутрішній контекст ототожнює з *предметно-професійним*, а зовнішній – із *соціальним контекстом*. Звернемо увагу на те, що педагогічного втілення категорія контекст отримала саме в теорії та технології контекстного навчання. У нашому трактуванні *контекстне навчання майбутніх учителів початкових класів* – це освітня система, у якій на підставі ідей поліпарадигмальності, поліпідхідності моделюється предметний та соціальний зміст їхньої майбутньої професійної діяльності, результативно-цільовою основою якої є формування професійної компетентності майбутнього фахівця, зокрема її рефлексивних складників.

Відтак, одним з провідних понять представленого дослідження є *професійний контекст учителя початкових класів*. Поділяючи наукові підходи А.Вербицького, ми вважаємо, що зазначений феномен є сукупністю *внутрішнього й зовнішнього контекстів*. При цьому *внутрішній*, який ми трактуємо як *професійно-особистісний контекст*, відбиває якості, що притаманні вчителю початкових класів як представнику певної професії, а саме: мотивацію, рефлексивну компетентність, смисли, професійну суб'єктність. *Зовнішній контекст*, що ми розуміємо як *соціальний*, пов'язаний із соціокультурними, просторо-часовими, праксіологічними, комунікативними характеристиками професійної діяльності. Отже, беручи до уваги зазначену позицію щодо трактування *професійного контексту вчителя початкових класів*, ми визначаємо його як інтеграцію внутрішнього професійно-особистісного контексту, що є сукупністю мотиваційного, смислового, рефлексивного, суб'єктного контекстів, а також зовнішнього соціального контексту, що містить праксіологічний, актуальний та потенційний контексти, а також комунікативний контекст, які є адекватними професійній діяльності.

Стисло розглянемо сутність кожного із зазначених *типів професійного контексту вчителя початкових класів*.

➤ *Мотиваційний контекст* – сукупність мотивів вибору професії, задоволеності нею, стійкого інтересу до професійної діяльності, установки на продуктивне педагогічне спілкування, високого емоційно-вольового тону, що визначають професійну мотивацію вчителя початкових класів.

➤ *Смисловий контекст* – смислова значущість професійної діяльності для особистості, вибіркова спрямованість на її цінності, схильність займатися саме цим видом діяльності, які зумовлюють стійке смислове ставлення до професії.

➤ *Рефлексивний контекст* – усвідомлення себе як особистості і як професіонала, критичне

ставленням до себе, зокрема до своїх професійних труднощів, адекватне сприйняття особистості учня та зворотного зв'язку з ним, що пов'язані з рефлексивною діяльністю вчителя початкових класів.

► **Суб'єктний контекст** – сукупність ініціативно-активного ставлення до професійної діяльності, потягу до оптимальної реалізації вчителем своїх психічних, особистісних ресурсів для розв'язання професійних та життєвих завдань, які проявляються в прагненні до самовизначення, самодетермінації, саморегуляції, самоактуалізації та самовдосконалення в професійній діяльності, а також ставлення до молодшого школяра як «суб'єкта» педагогічного процесу, що визначають професійну суб'єктність учителя початкових класів.

► **Практиологічний контекст** – сукупність гностичного, проектувально-конструктивного, організаторського, комунікативного компонентів педагогічної діяльності, що пов'язані з розв'язанням різних за складністю й предметним змістом педагогічних задач. При цьому **актуальний контекст** відбиває процес розв'язання *тактичних та оперативних* педагогічних задач у реальній ситуації, **потенційний контекст** – процес розв'язання *стратегічних задач* у можливих та прогнозованих ситуаціях.

► **Комунікативний контекст** – система відносин та певних моделей педагогічного спілкування вчителя початкових класів у підсистемах «учитель – учень»; «учитель – учні»; «учитель – батьки»; «учитель – учень – учень».

Доцільно визначитися з розумінням поняття «*професійний контекст майбутніх учителів початкових класів*». Логічно, що цей феномен відбиває процес упровадження професійного контексту вчителя початкових класів у процес підготовки фахівців цього профілю у ВНЗ. Ми наполягаємо, що «*професійний контекст майбутніх учителів початкових класів*» – це сукупність значущих контекстів професійної спрямованості, яка представлена мотиваційно-стимулювальним, рефлексивно-формульвальним, смислоутворювальним, суб'єктно-формульвальним, а також комунікативно-формульвальним контекстами. При цьому відзначимо, що мотиваційно-стимулювальний, рефлексивно-формульвальний, смислоутворювальний, суб'єктно-формульвальний становлять *внутрішній професійний контекст майбутніх учителів початкових класів*; комунікативно-формульвальний – *зовнішній професійний контекст майбутніх учителів початкових класів*.

Отже, зупинимось докладніше на *типах професійного контексту майбутніх учителів початкових класів*.

► **Мотиваційно-стимулювальний контекст** – система умов та чинників контекстного навчання, що сприяє формуванню професійної мотивації майбутніх учителів початкових класів у процесі трансформації пізнавальних мотивів у професійні.

► **Рефлексивно-формульвальний контекст** – система поліспрямованих освітніх завдань, що впливає на формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкових класів як самостійного особистісного конструкту, а також сприяє реалізації детермінаційних функцій рефлексії як професійно вагомої якості.

► **Смислоутворювальний контекст** – система спрямованої трансляції смислу, що ініціює смислоутворення майбутніх учителів початкових класів, а також спрямовує його динаміку певним вектором у навчальному процесі.

► **Суб'єктно-формульвальний контекст** полягає в організації умов щодо суб'єктної участі студента в освітньому процесі з метою формування його професійної суб'єктності.

► **Комунікативно-формульвальний контекст** передбачає створення умов щодо формування *навичок професійного спілкування майбутніх учителів початкових класів*, що пов'язані з адекватним сприйняттям та розумінням особистості молодшого школяра, його батьків, підставою яких є комунікативна та кооперативна рефлексія.

Висновки... Таким чином, базовими поняттями дослідження проблеми контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів є поняття «контекст», «контекстне навчання», які розкриваються у професійному контексті майбутнього вчителя початкових класів. Зазначений феномен є складною й багатоаспектною системою певних типів контексту, що відбивають *контекстну* мету контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів, яка полягає у формуванні сукупності рефлексивних конструктів майбутнього фахівця. Представлений у статті *контекст* є ґрунтовним щодо розробки питань, пов'язаних із змістовно-процесуальними аспектами технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів та її впровадження в *умовах* рефлексивно-контекстного освітнього середовища ВНЗ, які можуть стати предметом *подальших* наукових розвідок.

Список використаних джерел і літератури:

1. Вербицкий А. А. Новая образовательная парадигма и контекстное обучение / А. А. Вербицкий. – М. : Центр проблем качества подготовки специалистов, 1999. – 75 с.

2. Вербицкий А. А. Глоссарий терминов и понятий контекстного обучения: система педагогического образования / А. А. Вербицкий // Контекстное обучение: теория и практика. – М., 2004. – Вып. 1. – С. 3–21.
3. Вербицкий А. А. Категория «контекст» в психологии и педагогике / А. А. Вербицкий, В. Г. Калашников. – М.: Логос, 2010. – 298 с. : ил.
4. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь : более 200000 слов и словосочетаний / И. Х. Дворецкий. – 10-е изд., стер. – М.: Рус. яз. Медиа, 2006. – 843, [2] с.
5. Желанова В. В. Логіко-семантичний та психолого-педагогічний аналіз поняття «контекст» / В. В. Желанова // Наука і освіта. Педагогіка : наук.-практ. журн. Південного наук. Центру НАПН України. – 2011. – № 4/С. – С. 152–157.
6. Контексты в образовании субъекта : межвуз. сб. науч. тр. / под ред. А. А. Вербицкого, Н. В. Жуковой. – М.: РИЦ МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2005. – 96 с.

References:

1. Verbitskij A. A. *Novaya obrazovatel'naya paradigma i kontekstnoe obuchenie*, Moscow, Issled. tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 1999, 75 p.
2. Verbitskij A. A. *Glossarij terminov i ponyatij kontekstnogo obucheniya: sistema pedagogicheskogo obrazovaniya, Kontekstnoe obuchenie: teoriya i praktika*, Moscow, 2004, Vip. 1, pp. 3–21.
3. Verbitskiy A. A., Kalashnikov V. G. *Kategoriya «kontekst» v psikhologii i pedagogike*, Moscow, Logos, 2010, 298 p. : il.
4. Dvoretskij I. G. *Latinsko-russkii slovar : bolee 200000 slov i slovosochetanii*, Moscow, Rus. yaz. Media, 2006, 843, [2] p.
5. Zhelanova V. V. *Lohiko-semantichnii ta psyholoho-pedahohichnii analiz poniattia «kontekst»*, *Nauka i osvita. Pedagogika*, 2011, № 4/S, pp. 152–157.
6. *Konteksty' v obrazovanii sub'ekta*, Moscow, RITs MGOPU im. M. A. Sholohova, 2005, 96 p.

Summary

Viktorii Zhelanova

The Main Point of the Professional Context of the Future Primary School Teacher

In the article the phenomenon of the professional context of the future primary school teacher and its semantic constituent – the notion «context» and its sphere of realization – contextual teaching of the future primary school teacher are examined. The attention is paid to the inter-discipline sources and integral nature of the notion «context». It is found out that the linguistic, philosophical and psychological interpretation of the context is accumulated in its pedagogical interpretation which is connected with the phenomenon of professional context. It is proved that professional context is the unity of inner and outer context where the inner context is treated by the author as a professional personal context that reflects the qualities which are typical for the primary school teacher as a representative of a certain profession. These are motivation, reflexive competence, sense and professional subjectivity.

The outer context is interpreted as a social context connected with socio-cultural, space-time, praciological, communicative characteristics of professional activity. Hence the inner professional context embraces motivational-stimulating, reflexive-formative, sense creating and subjective-formative types of context; the outer context includes communicative formative type.

Key words: context, contextual teaching of the future primary school teacher, professional context of the primary school teacher, professional context of the future primary school teacher, types of professional context.

Дата надходження статті: «04» березня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «26» березня 2015 р.

УДК 371.134:005.336,2(045)

ЛАРИСА ЗДАНЕВИЧ,
доктор педагогічних наук, професор
(м.Хмельницький)

Реалізація компетентнісного підходу як одного з інструментів професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі

У статті здійснено аналіз різних теоретичних поглядів на проблему компетентнісного підходу як одного з інструментів професійної підготовки майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі. Зазначено, що компетентнісний підхід – це підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей і є ключовим методологічним інструментом реалізації мети Болонського процесу. Визначено, що під компетентнісним підходом розуміється спрямованість освіти на формування в студента компетенцій за допомогою професійних і соціальних завдань в освітньому процесі. Компетентнісний підхід передбачає підвищення суб'єктності самого студента в навчальному процесі, пов'язаної з умінням орієнтуватися в потоці інформації і рефлексією, тобто формуються поведінкові моделі – коли випускник здатний не просто відтворити інформацію (знання), а й самостійно орієнтуватися в ситуації і кваліфіковано вирішувати завдання, що

